

דבר עברית!

יום בחייו של אליעזר בן יהודה,
מחליה השפה העברית

מחזה ובימוי: שירלי דשא

תפאורה ותלבושות: אדם קלר איורים: ריקי מוספי מוסיקה: שלום ויינשטיין
אביזרים: נרקיס אלבה ייצור ופנטסים: דידי אלון ע. במאי: נתנאל אזולאי
משחק: עמיחי פרדו

לקראת הצפייה בהצגה

פניה של השפה העברית כדי שאפשר יהיה לנהל בה אורח חיים מודרני, ומכאן נבעה להיטותו לחדש מונחים ולהחיות ניבים מיושנים, להתאימם לצרכי ניהול חיי היומיום במולדת המתחדשת.

מתוך הקנאות לשפה העברית, שאפיינה אותו ואת אשתו, נדר הזוג שבביתם ידברו אך ורק עברית, ואמנם מקובל לראות בכנם בכורם בן ציון (איתמר בן אב"י) את הילד העברי הראשון.

כאן בארץ הוא הקים את אגודת "תחיית ישראל" שתפקידה הפצת השפה והתרבות העברית. הוא פרסם את מאמריו בעיתונים שפרסם בעברית ('החבצלת', 'הצבי', 'האור', 'השקפה') והניח יסודות לעיתונות העברית החדשה. לאחר מות אשתו דבורה ב 1891 משחפת נשא לאישה את אחותה הצעירה חמדה. במשך השנים נטש בן יהודה את עיסוקיו הציבוריים והתרכז במחקרים בלשון ובחיבור המילון הגדול - "מילון הלשון העברית הישנה והחדשה".

אליעזר עם אשתו חמדה - מתוך וויקיפדיה

אנו ממליצים לקרוא בפני התלמידים תיאור קצר של העלילה

אליעזר קם אל יומו. יש לו המון דברים שהוא צריך להספיק ואין לו זמן, שכן היום קצר - והמלאכה מרובה! צריך ספר לכולם כמה חשוב לאהוב את השפה עברית, ללמד אותם לאהוב אותה, צריך להוציא עיתון, לקיים שיעורי עברית, להקים את ועד הלשון, להילחם על השפה, לתת דוגמא אישית, לדבר רק במלים עבריות ואם חסרה מילה - אז להמציא אותה! ולבסוף, לקבץ יחד את כל המלים שנולדו בספר אחד גדול ולהכריז בגאווה - 'מילון הלשון העברית הישנה והחדשה, מן התנ"ך ועד ימינו'. הכרך הראשון הושלם.

ומחר נמשיך לכרך השני...

אליעזר בן יהודה ותחיית השפה העברית

האם שמעתם את השם אליעזר בן יהודה?

בן יהודה נולד כאליעזר-יצחק פֶרְלֶמן ב-7 בינואר 1858 בעיירה לוז'קי שבווילנה, והוא נחשב למחייה השפה העברית המדוברת. בן יהודה טען שצריך להסתגל לתנאי החיים של העולם המודרני ולכן צריך לחדש את

דוגמאות למלים שחידשה האקדמיה ללשון:

מְחֻזָּר	(שימוש חוזר בחומרים)
פְּרֻצוּפוֹן	(סמיילי)
קִפְצָת	(טרמפולינה)
גְּלֻגֻּשֶׁת	(סקייטבורד)
קְדִימוֹן	(פרומו)
יְדוּעָן	(סלבריטי)
מְסָרוֹן	(SMS)
תְּקָלִיטוֹר	(דיסק)
פְּרִיָּה	(סנדוויץ')
תְּשֻׁר	(טיפ)
תְּצַרְר	(פאזל)

אליעזר ישוב על שולחנו - מתוך וויקיפדיה

בתקופה שבה אליעזר חי
בירושלים, אנשים דברו בהרבה
שפות ועוד לא היה ברור באיזו
שפה ידברו כשתקום מדינה
ליהודים - האם בגרמנית?
בצרפתית? בערבית? באנגלית?

האם אתם חושבים שלכל עם כדאי שתהיה
שפה אחת בלבד? מדוע?
האם אפשר שיהיו לעם אחד שתי שפות?
אולי יותר?

דונו יחד ב"בעד ונגד" של שפה אחת לעומת
ריבוי שפות.

אילו שפות אתם מכירים?

האקדמיה ללשון

האקדמיה ללשון הוקמה להיות בית
ממלכתי ללשון העברית והיא שוכנת בגבעת
רם בירושלים. באקדמיה מתקיים מחקר
של השפה, היא עונה על שאלות הנוגעות
להכרת העברית ולשימוש היום יומי בה,
והיא עוסקת בהמצאת מלים חדשות למלים
שעדיין אין להן מקבילה בעברית.

בכל שאלה לגבי השפה העברית, לגבי איך
להגות מילה כזאת או אחרת, או איך לנקד
מלים מסוימות, או כל שאלה שיש לגבי
השפה - ניתן לשלוח שאלה לאקדמיה
ללשון, ולקבל תשובה.

אליעזר והקהל

בהצגה, אליעזר בן יהודה נמצא בביתו, בחדר העבודה שלו, לאורך יום שלם.

בדרך כלל בהצגות אין קשר בין השחקנים לבין הקהל, כיוון שההצגה מתנהלת בתוך "העולם שלה" כאילו שיש קיר "רביעי" בין השחקנים לבין הקהל.

בהצגה "דבר עברית" השחקן "ישכור" לפעמים את "הקיר הרביעי" ויפנה לילד או לילדה. באותו הרגע הילד יהפוך לחלק מהעולם של ההצגה, וייקח בה חלק כדמות מעולמו של אליעזר.

ז עשה לרובן . חתום א' ה.

יום השני ה'

גליון א

מחיר כוללית חצי גיליון
נמכר ברחבי ארץ ישראל .

הצבוי

שנת ראשונה

מחיר כל גליון ג'און י'
רוב המכירות בארץ ישראל .

יבשר טעם כמבטת חריפות סגנוני המדינות הספרי יום יום ומקנני היהודים בכל מקומות

נשך על ידי **בן יהודה** עלק יושלם ח' י'

כותרת של עיתון "הצבוי" - מתוך וויקיפדיה

לאחר הצפייה בהצגה

לדבר עברית - החייאת אוצר המילים וחידושי מילים

כשאליעזר בן-יהודה חידש את השפה העברית, הוא אמנם המציא מילים אך בעיקר חידש מילים. כשהוא ניסה לחדש וליצור מלה חדשה הוא נעזר במקורות שונים. הוא חיפש מילים דומות בתלמוד, בתנ"ך, בשפה הערבית (שטען שהיא קרובה לשפה העברית) ושפות נוספות. למשל את המילה "בובה" אליעזר חידש על פי המילה הערבית בובו שפירושה "ילד קטן", ובדמיון צליל למילה הצרפתית poupée שפירושה "בובה" (באנגלית: puppet).

בן יהודה חידש בסך הכל כ-300 מילים.

אילו שפות הופיעו בהצגה?

לדינו (שפתם של צאצאי יהודי ספרד), יידיש (שפה יהודית שמקורה בגרמנית), ערבית, גרמנית, רוסית, צרפתית, איטלקית, פולנית.

אליעזר נאבק ומתעקש כל הזמן שבארץ ישראל כולם ידברו בשפה אחת. בעברית.

למה כל כך חשוב לבן יהודה שתהיה שפה אחת לכולם בארץ?
(זה מאחד את העם, וגם מייחד אותו)

האם היה טוב אם כל העולם היה מדבר בשפה אחת?
(כל שפה אוצרת בתוכה היסטוריה של עם, תרבות של עם, ספרות, מנהגים, חגים וביטויים ששייכים רק לאותו עם).

היום קצר והמלאכה מרובה

מה כוונת הביטוי?

למה אליעזר מתכוון כשהוא אומר את הפתגם?

(הוא רוצה להספיק לסיים את המילון שכל כך חשוב לו)

שלוש הדרכים של אליעזר בן יהודה ששימשו כלים להפיץ את הדיבור בשפה העברית:

העיתון עיתון "הצבי" אשר נכתב כולו בעברית ופורסמו בו מילים חדשות כל העת.

המילון "מילון הלשון העברית הישנה והחדשה של אליעזר בן יהודה" אשר כלל את כל חידושי המילים של בן יהודה.

ההוראה ללמד מורים אשר ילמדו הלאה את האחרים, וכך לגרום לתפוצת הלימוד של השימוש בשפה.

המילון

כדי להראות את אוצר המילים הגדול שניתן להשתמש בו, בן יהודה החל לחבר את המילון, שבו כלולים רבים מחידושי הלשון שלו. בחייו של בן-יהודה יצאו לאור חמישה כרכים, ועבודת המילון, שכלל בסופו של דבר 16 כרכים, הושלמה בידי נפתלי הרץ טור-סיני רק בשנת 1959.

היזכרו בהצגה - אילו מלים אליעזר בן יהודה המציא או חידש?

מילון	חביתה
גלידה	נקניק
מגבת	ריבה
מקלחת	אופניים
גרביים	מטרייה
עיתון	עירייה
כפפה	אווירון
מסעדה	מעטפה

מלים נוספות שחידש אליעזר בן יהודה: מחמאה, תחביב, אכזבה, מאהב, מדינאי, נבזות, עצמאות, עיתונאי, רכושני, רגיש, שביר, שחפת.

האם אתם זוכרים מההצגה אילו מלים חידש אליעזר בן יהודה אשר לא התקבלו בסוף?

אברון	עפרון
נמנמה	פיג'מה
חליקה	חלוק עליון קצר
מדלק	גפרור

איזו מילה חידש בנו בן ציון?
סביבון

אילו מלים חידשה אשתו חמדה?
חנוכייה, אופנה

אילו מלים חידש חיים נחמן ביאליק?
סוכך (מטרייה), כרכר (סביבון), מטוס,
רשרוש, פטפטת, קשקשת, ברברת

מלים נוספות שבן יהודה הציע ולא נקלטו
בשפה:

עגבנייה בדורה

פטיפון מקולית

דמוקרטיה עמונות

טלפון שח רחוק

חמצן אבחמץ

לילה טוב בטוב תלינו

האם אתם זוכרים מה פירוש המלים
הישנות?

פוזמקאות (גרביים)

אמגושי (מכשף)

אלונטית (מגבת)

אסופה (ראש מסמר)

איטלולא (צחוק בהיתול)

גם אני בן יהודה

ההצגה "דבר עברית" היא בעצם "חגיגה של שפה" ואהבת המלים, המציגה את סיפורו של אליעזר בן יהודה שנלחם על השפה העברית ועל זה שידברו בה, כי ראה חשיבות עליונה בשפה כאמיון של עם. הוא הקדיש עבור זה את כל זמנו והפך להיות האיש שהשפה העברית חייבת לו כל כך הרבה.

המציאו מלים משלכם בעברית למלים
שעדיין אין להן מילה בעברית:

פקס
אפליקציה
קרנבל
פסטיבל
פטיפון
קרואסון

אנו ממליצים לקרוא מידע נוסף על אליעזר בן יהודה, בספרות או ברשת, ובנוסף ממליצים לבקר באקדמיה ללשון, שם ישנה קומה שלמה המוקדשת לבן יהודה ולפועלו.

צוות המחלקה החינוכית של התיאטרון
מאחל לכם צפייה מהנה!

משרדי תיאטרון אורנה פורת לילדים ולנוער (ע"ר): רחוב בלפור 30, תל אביב, מיקוד: 6521202, טל': 03-5111444, פקס: 03-5106928
מוזמנים לבקר באתר האינטרנט שלנו: www.porat-theater.co.il ולהיות חברים שלנו בפייסבוק